Vol III Issue X April 2014 ISSN No :2231-5063

International Multidisciplinary Research Journal

Golden Research Thoughts

Chief Editor
Dr.Tukaram Narayan Shinde

Publisher
Mrs.Laxmi Ashok Yakkaldevi

Associate Editor
Dr.Rajani Dalvi

Honorary
Mr.Ashok Yakkaldevi

Welcome to GRT

RNI MAHMUL/2011/38595 **ISSN No.2231-5063**

Golden Research Thoughts Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial board.Readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

International Advisory Board

Flávio de São Pedro Filho
Federal University of Rondonia, Brazil

Kamani Perera
Regional Center For Strategic Studies, Sri Lanka

Janaki Sinnasamy
Librarian, University of Malaya

Romona Mihaila
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Anurag Misra
DBS College, Kanpur

Titus PopPhD, Partium Christian University, Oradea,Romania

Mohammad Hailat
Dept. of Mathematical Sciences, University of South Carolina Aiken

Abdullah Sabbagh
Engineering Studies, Sydney

Catalina Neculai
University of Coventry, UK

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Loredana Bosca
Spiru Haret University, Romania

Fabricio Moraes de Almeida
Federal University of Rondonia, Brazil

George - Calin SERITAN
Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences Al. I. Cuza University, Iasi

Hasan Baktir
English Language and Literature Department, Kayseri

Ghayoor Abbas Chotana
Dept of Chemistry, Lahore University of Management Sciences[PK]

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Horia Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest,Romania

Ilie Pintea,
Spiru Haret University, Romania

Xiaohua Yang
PhD, USA

......More

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade
ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India

R. R. Patil
Head Geology Department Solapur University,Solapur

Rama Bhosale
Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel

Salve R. N.
Department of Sociology, Shivaji University,Kolhapur

Govind P. Shinde
Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai

Chakane Sanjay Dnyaneshwar
Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune

Awadhesh Kumar Shirotriya
Secretary,Play India Play,Meerut(U.P.)

Iresh Swami
Ex - VC. Solapur University, Solapur

N.S. Dhaygude
Ex. Prin. Dayanand College, Solapur

Narendra Kadu
Jt. Director Higher Education, Pune

K. M. Bhandarkar
Praful Patel College of Education, Gondia

Sonal Singh
Vikram University, Ujjain

G. P. Patankar
S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka

Maj. S. Bakhtiar Choudhary
Director,Hyderabad AP India.

S.Parvathi Devi
Ph.D.-University of Allahabad

Sonal Singh,
Vikram University, Ujjain

Rajendra Shendge
Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur

R. R. Yalikar
Director Managment Institute, Solapur

Umesh Rajderkar
Head Humanities & Social Science YCMOU,Nashik

S. R. Pandya
Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai

Alka Darshan Shrivastava
Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar

Rahul Shriram Sudke
Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore

S.KANNAN
Annamalai University,TN

Satish Kumar Kalhotra
Maulana Azad National Urdu University

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.aygrt.isrj.net

Golden Research Thoughts
ISSN 2231-5063
Impact Factor : 2.2052(UIF)
Volume-3 | Issue-10 | April-2014
Available online at www.aygrt.isrj.net

GRT

मराठी विज्ञान कादंबरीची वाटचाल

खरात लालबा विश्वनाथराव

(एम.ए.,एम.फिल.,मराठी (नेट))

सारांश :-

मराठी साहित्यात अत्यंत महत्त्वाचा साहित्य प्रकार म्हणून कादंबरी साहित्य प्रकाराकडे पाहिले जाते. कथा, कविता, नाटक या साहित्य प्रकरा प्रमाणे कादंबरी ही एक महत्त्वाचा साहित्यप्रकार आहे. मराठी साहित्याच्या इतिहासा मध्ये मराठी कादंबरीला जवळपास दीडषे वर्शाचा इतिहास लाभलेला दिसतो. स्वातंत्र्यपूर्व काळात कादंबरीचा साहित्य प्रकाराचे स्वरूप हे सामाजिक घटकांवर अधिक अवलंबून होते. मात्र स्वातंत्र्योत्तर कादंबरी साहित्य प्रकाराचे स्वरुप बदलत गेलेले दिसून येते. त्यात अनेक प्रवाह निर्माण होऊन मराठी कादंबरीला नववीन दिषा मिळत गेली. 1960 नंतर दलीत कादंबरी ग्रामीण कादंबरी, आदिवासी कादंबरी स्त्रीवादी कादंबरी, प्रादेषिक कादंबरी, संज्ञाप्रवाही कादंबरी आणि विज्ञान कादंबरी इ. साहित्य प्रवाह मुळे मराठी कादंबरीचे स्वरूप बदलले दिसून येते. त्यातील एक महत्त्वाचा कादंबरी प्रकार म्हणजे विज्ञान कांदबरी होय.

प्रस्तावना :

खरे पाहता मराठी विज्ञान साहित्य हे गेल्या शंभर वर्षा पासून आपणास परिचित आहे. पण त्यातून दर्जेदार असे विज्ञान साहित्य निर्माण झाल्याचे दिसून येत नाही. विसाव्या शतकांच्या सुरूवातीला विज्ञान कादंबरी जरी रूपांतरीत असली तरी तिचा आरंभ आलीकडे मोठया प्रमाण झालेला दिसून येतो. साधारणतः निर्मीती पासून ते आजतागायत विज्ञान कादंब–या लिहिण्यात आल्यात त्यात अदभूतरम्यता गुढता, रहस्यमयता, आणि रंजनपरता इ. अनेक विषय आल्याचे दिसून येते. मात्र हया विज्ञान कादंबरीतून विज्ञानाची भुमिका काय, आहे ती कशा पध्दतीची असेल. तिचे वेगळेपण कशात आहे. भूत, भविश्य आणि वर्तमान या कामासाठी आपणास मदत होईल का? हया विज्ञान कादंबरीच्या माध्यमातून विषय आले पाहिजे. कालनौका, कालयंत्र, यंत्रयुग, यंत्रमानवी, परग्रहावरील वस्ती, परग्रहावरील जीवनसृष्टी, संगणक संगणकातील समस्या, क्ष–किरण, नवनिर्मिती कल्पना सृष्टी, रोबट पर्यावरण, आवकाश, अण्वस्त्र रासायनिक द्रव्य, जैव तंत्रज्ञान, फयुजन, रिॲक्टर (अणुबॉम्ब) इलॅस्टिक एनर्जी, सोलार लॅम्प, जैव संगणक इ. विषयाकडे विज्ञान आणि मानव जीवन यातील संघर्ष, ताण तणाव आणि समन्वय यांचे दर्शन विज्ञान, कादंबरीमुळे डॉ.र.बा. मंचरकर मते 'आजचे भक्कम वैज्ञानिक पुरावा आणि बुध्दीनिष्ठ अंदाज यांच्या आधाराने भावी काळात विज्ञान असे विकसित होईल कोणते शोध लागतील काय घडू शकेल त्याचा मानवि जिवनावर कोणता परीणाम होईल याचे संभव चित्र विज्ञान साहित्य समोर ठेवते एक कल्पतेने आकलन केलेली नवीन सृष्टी त्यातून उभी राहते.'

मराठी विज्ञान कादंबरी

मराठी विज्ञान कादंबरीचा विचार करता असताना साधारपणे तिची सुरूवात विसावया शतकापासुन झाली सुरूवातीला विज्ञान साहित्य हे अनुवादित का होईना विज्ञान कादंबरी पासून झाला विज्ञान कादंबरी लिहिणारे लेखक बहुतांश विज्ञान चळवळीचे कार्यकर्ते मनोविकार तज्ञ, इंजिनिअर, विज्ञानाचे विद्यावाचस्पती, भौतिकशास्त्राचे तज्ज्ञ अशा विज्ञान संबंधीत असल्याकारणाने हया क्षेत्रात उल्लेखनिय काम केल्याचे दिसून येते 'केरळकोकीळ' चे संपादक महाराष्ट्र भाषाचित्रमयूर कृ.ना आठल्ये यांनी विज्ञान कादंबरीची सुरूवात अनुवादित स्वरूपात केली. यांनी प्रख्यात फ्रेंच, कादंबरीकार व नाटककार ज्यूल्स व्हर्ने यांच्या 'फ्रॉम द अर्थ टु द मून डायरेक्ट इन नाईन्टिन सेव्हन औवर्स अण्ड टवेंटी मिनिटस अण्ड एट्रीप अराऊंट इट' या कादंबरीचे अनुवाद 'चंद्रलोकाची सफर' या नावाने 'केरळकोकीळ' या मासिकेतून 1900 ते 1906 या काळात कादंबरी रूपाने क्रमशः प्रकाशीत होत असत. त्याच बरोबर 'जर्नी टु द सेंटर ऑफ द अर्थ' या ज्यूल्स व्हर्ने यांच्या दुस–या कादंबरीचे रूपांतर 'पृथ्वीच्या अंतरंगात' या नावाने केरळकोकीळा या मासिकेतून 1908 मध्ये प्रकाशित होत असत हया कांदब–या लेखक म्हणून कोणाचे नाव नसल्या कारणाने कृ.ना.आठल्ये यांनी रूपांतरीत केली असावे असे मानले जाते. 1908 साली ***द्वारकानाथ माधवराव पितळे*** उर्फ नाथमाधव यांची 'श्रीनिवासराव' ही विज्नन कादंबरी आली. अदभूतकथा आणि साहसकथा यांच्या संयोगाने मराठी विज्ञान कादंबरीने

अधिक कुतुहल निर्मा केले. रूपांतरीत, अनुवादित, भाशांतरीत माध्यमातून विज्ञान साहित्याचे परिचय करून दण्याचे काम ***भा.रा.भागवत*** यांनी केले. भागवतांनी ज्यूल्स व्हर्ने यांच्या कादंब–यांवरून 'चंद्रावर स्वारी' 'झपाटलेल्या प्रवासी' आणि 'अदृश्य माणूस' या सारख्या एच.जी.वेल्स यांच्या कादंबरी वरून मराठी विज्ञान कादंबरी वाचकांन समोर अनुवादित स्वरूपात ठेवण्यात आली. विज्ञान साहित्याला मराठीत रूजविण्याचे काम व लोकप्रिय करण्याचे काम भा.रा.भागवत यानी नक्कीच द्यावे लागते.

ना.के.बेहरे हे विज्ञान पदवीधर त्याच बरोबर कवी, पौराणिक, ऐतिहासिक, कादंबरीकार होते. हयांच्या कादंबरीतून आदर्शवादी जगाचे चित्रण आले आहे. आणि त्यांची विज्ञान कादंबरी ही युटोपियन स्वरूपाची असल्या कारणाने मराठीत पाहिल्यावाहिल्या विज्ञान कादंबरी मानली जाते त्यानी 1934 साली कल्पनाविलास आणि तत्वज्ञानाची जोड देऊन ध्येयाकडे ही कादंबरी लिहिली. या कांदबरीत कालनौकेची कल्पना स्वतंत्रपणे विकसित केली आहे. एच.जी.वेल्स यांच्या 'टाइम मशीन' वरून सुचलेली ही कादंबरी होय. ही कादंबरी दुस–या जागाची निर्मिती करणारी मराठीतील पहिली विज्ञान कादंबरी आहे. असे काही समीक्षकांचे म्हणणे आहे. याच बरोबर अशा प्रकाराची आदर्शवादी जगाचे चित्रण रेखाटणारी कादंबरी म्हणजे 'कल्पनेच्या तिरावर' वि.वी.षिरवाडकरांची होय. जगापासून दुर राहून, एक अज्ञात जग निर्माण करून विज्ञानाची प्रगती त्याच बरोबर एक वेगळी कल्पना सृष्टी शिरवाडकरांनी कांदबरीच्या माध्यमातून निर्माण केली आहे. सतत प्रचलित जगाबददल काही तर सांगण्याचे काम करत असते. आदर्शवादी जगोच चित्रणद्वारे ब–यावाईट गोष्टीचा आढवा घेत घेत तिच्या मर्यादाही शिरवाडकर कादंबरीच्या माध्यमातून सांगतात.

नारायण गोपाळ धारप हे कल्पनरंजित, मनोरंजन प्रधान कादंबरीकर होय. याचे 'ऐसी रत्ने मेळवीत' 1961 'कालगुंफा' 1965 'पारंब्याचे जग' 1967, 'गोग्रॅमचा चितार' 1967, 'गोग्रॅमच पुनरागमन'1968 'कपाटी कंदार' आणि 'कंताचा मनोरा' 1969, 'फायकसची अखेर' 1952, 'बहुमानी' 1973, 'युगपुरूष' 1998 इ. कादंब–या प्रसिध्द आहेत. त्यांच्या कादंबरीतुन वेगवेगळे नवनवीन विषय ठसठसीत पात्रे प्रत्यकारी निवेदन शैली यामुळे अधिक लोकप्रिय बनले आहे. विज्ञानाचा व्यासंग व त्यास साहित्य क्षमतेची जोड यामुळे ***निरंजन घाटे*** विज्ञान कांदबरीकार म्हणून प्रसिध्द आहेत. त्यांच्या 'फिनिक्स' 1974, 'रामचे आगमन' 1975 'कालयंत्राची करामत' 1975, 'आक्रमण' 1976, 'संक्रमण' 1979, 'अभाळातून पडला माणूस' 1984 'युगंधर' 181, दुःआ 1998 इ. कादंब–यातून विषाल आकाशगंगा, आंतराळातील मनुष्याचा जन्म, भविष्यकाळातील यंत्र, वासना, विज्ञानातील संशोधन व लोक विलक्षण अनुभव याची साक्ष त्यांची कादंबरी देते.

मराठी विज्ञान कादंबरीला ज्यांनी समृध्द केले ते विज्ञान गर्भ रहस्यमय कांदबरीकार, प्रतिभावंत शास्त्रज्ञ, प्रतिभावंत साहित्यक ***जयंत नारळीकर*** यांच्या कादंब–यानी मराठी साहित्य विश्वला अधिक समृध्द केले. 'प्रेषित' 1983 'वामन परत न आला' 1986 'अंतराळातील स्फोट' 1992 'व्हायरस' 1986, 'अभयारण्य' 2002 इ. कादंब–यांनी वाचकांना आपलेसे केले. या कादंब–यातून परग्रहावरील वस्ती, पेठ–याचे वैज्ञानिक षोध, तारकास्फोट, संगणकातील विषाणू, वैज्ञानिक दृष्टीकोणाची, चिकित्सा करणारी आहे. थोडक्यात, नारळीकरांच्या विज्ञान कादंब–या पाहता त्यांनी निवडलेला आशय भाषाशैली व समतोल कथा बांधणी मुळा ती अधिक रहस्यमंय बनते.

अरूण साधू यांनी 'स्फोट' 1978 आणि 'विप्लवा' 1985 अशा दोन कांदब–या आहेत. लोकसंख्यांच्या समस्या भोवती गुफलेली आहेत. नवनिर्मिती कल्पना सृष्टी या कादंबरीत आहे. तर ***सुरेंद्र बारलिंग*** याची 'मी पण माझे' या कादंबरीत लिंगबदलचा स्फोटक विषय हाताळते त्याच बरोबर रंगनाथ पठारे यांची 'चक्रव्यूह' 1989 ही विज्ञान कादंबरीच्या मर्यादा ओलांडून जाणारी मोठी कादंबरी आहे. ही कादंबरी क्ष–किरणाचा विषय हाताळणारी आहे. ही वास्तवदर्शी विज्ञान कादंबरी आहे असे म्हणावे लागते.

षुभदा गोगटे यांची 'यंत्रयणी' 1981 ही कादंबरी यांत्रिक प्रयोगातून एक रोबोट मानव तयार करते याची चर्चा ही कादंबरी करते. तर ***गो.व.सरदेसाई*** यांची 'त्रिपुराती' 1986 ही कांदबरी अण्वस्त्रांचा विषय हताळलेला दिसून येतो.

डॉ.राजेंद्र बर्वे यांची 'स्कायलॅब' 1986 ही कादंबरी मनोविकारा भोवती गुंफलेली दिसून येते. तर लक्ष्मण लोंढे यांची 'देवासि जिवे मारिले' 1973 ही अतिशय गाजलेली कादंबरी परग्रहावरील सजीवाचे अस्तित्वा विषयी चिंतन करणारी आहे. तर 'गिनिपिग' हया कादंबरीत त्यानी इलेक्ट्रानिक्स आणि मेदूं यांच्या संबंधीचा विषय हाताळलेला आहे.

अरूण हेबळेकर यांनी 'आ.पास', 'आदित्य' 1980 'भृगुसेतु' 1990, 'मृत्यंजय' 1997, जोनास आर्क 1999, इ. कादंब–यातून विज्ञानातील इलेक्ट्रीसिटी, विद्यूत नव्या पध्दतीने बनवणे, केमिकल (रसायन) बनवून इलेस्टिक एनर्जी ची निर्मिती, परग्रहावरील सजीव सृष्टी इ. विषय हया कादंब–यातून आलेला आहे. तर ***पंडित विद्यासागर*** यांची 'सुपरक्लोन' 1998 या कादंबरीतून क्लोनिंग म्हणजे प्रतिरूप ही वैज्ञानिक संकल्पना मांडली आहे. तर रेखा बेजल या मराठवाडयातील लेखिकेने 'अग्निपुरूष' 1981 या कादंबरीतून अणुस्फोटासारखा महत्त्वाचा विशय हताळलेला आहे.

थोडक्यात, या सर्व विज्ञान कादंब–या विज्ञान विशयी असलेली सर्वसामान्याची उत्सुक्ता गुढता रहस्मयता व आकलन या पातळी वरील विज्ञानाच्या तार्किक अनुमानातू कल्पनेतून भविश्यातील आपला समजा व त्यांचे वर्तन त्यांची समस्या यांची चर्चा करताना दिसून येते डॉ. र.बा.मंचरकर मते 'सगळया आधुनिक साहित्यप्रकरा प्रमाणे विज्ञान साहित्यही आपण परदेषी विज्ञान साहित्याच्या प्रभावाखाली लिहिले आहे. पष्चिमेकडे झालेल्या विज्ञान साहित्याचा विकास आणि विस्तार यांच्या तुलनेने मराठी विज्ञान साहित्य अजून आरंभाच्या अवस्थेत आहे असे म्हणवे लागते.'

संदर्भ ग्रंथ

1.कादंबरी विशेषांक –अक्षरगाथा, संपादक डॉ.मा.मा.जाधव अंक पहिला–दुसरा जुलै 2011.

Publish Research Article
International Level Multidisciplinary Research Journal
For All Subjects

Dear Sir/Mam,
We invite unpublished Research Paper,Summary of Research Project,Theses,Books and Book Review for publication,you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed,India

- International Scientific Journal Consortium
- OPEN J-GATE

Associated and Indexed,USA

- EBSCO
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database
- Directory Of Research Journal Indexing

Golden Research Thoughts
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005,Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.aygrt.isrj.net